

EKONOMİK İSTİKRARIN SÜRDÜRÜLMESİ: TÜRKİYE DENEYİMİ VE POLİTİKA YAKLAŞIMLARI

MAINTAINING ECONOMIC STABILITY: THE TURKISH EXPERIENCE AND POLICY APPROACHES

Bayram ATAK

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, bayram.atak@amasya.edu.tr

Amasya / Türkiye

ORCID: 0009-0008-5493-5780

Doç. Dr. Yusuf Kemal ÖZTÜRK

Amasya Üniversitesi, Merzifon İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ykozturk@amasya.edu.tr

Amasya / Türkiye

ORCID: 0000-0001-8918-0500

ÖZET

Bu akademik çalışma, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 2025 yılına uzanan süreçte ekonomik istikrarın sağlanması ve idamesi çabalarını, uygulanan makroekonomik politika çerçevelerinin analizi üzerinden ayrıntılı olarak incelemektedir. İnceleme, 1923–1938 döneminin sıkı mali disiplininin başlayarak, 2001 sonrası reform kazanımlarını ve 2008–2025 dönemi politika paradigmalarındaki dönüşümü kapsamaktadır. Çalışma, fiyat istikrarı, mali disiplin ve dış dengenin sürdürülebilirliği ekseninde Türkiye deneyiminin başarılarını, kırılma noktalarını ve politik-ekonomik dinamikler arasındaki karmaşık etkileşimleri ele almıştır. Yapılan literatür tabanlı ampirik bulgular sentezi, ekonomik istikrarın sürdürülmesinde sadece para politikası araçlarının değil, aynı zamanda mali disiplin ve kurumsal güven değişkenlerinin de kritik bir rol oynadığını açıkça göstermektedir. Çalışmanın temel hipotezi, istikrarın sürdürülebilirliğinin para ve maliye politikaları arasındaki eşgüdüm ile kurumsal güven düzeyine bağlı olduğu yönündedir. Özellikle Haziran 2023'ten itibaren gözlemlenen Ortodoks politikalara dönüşün 2025 yılındaki seyrinin başarısı, kurumsal güvenliliğin yeniden tesisi ve dezenflasyon sürecinin sürdürülebilirliğine bağlıdır. Bu bağlamda, kalıcı istikrar için yapısal reformların zorunlu olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik İstikrar, Para Politikası, Mali Disiplin, Türkiye Ekonomisi, Enflasyon, Yapısal Reformlar.

ABSTRACT

This academic study comprehensively examines Türkiye's efforts to achieve and maintain economic stability from the establishment of the Republic to the year 2025, through a detailed analysis of the macroeconomic policy frameworks implemented over this period. The review encompasses the strict fiscal discipline of the 1923–1938 era , the reform gains achieved after 2001 ,and the transformation of policy paradigms during the 2008–2025 period. The study discusses Turkey's experiences, major turning points, and the complex interactions among political and economic dynamics , focusing on the axes of price stability, fiscal discipline, and the sustainability of the external balance. The synthesis of literature-based empirical findings clearly demonstrates that sustaining economic stability requires not only monetary policy instruments but also fiscal discipline and institutional credibility as critical determinants. The study's main hypothesis is that the sustainability of stability depends on the coordination between monetary and fiscal policies and the level of institutional confidence. In particular, the success of the post-June 2023 shift back to orthodox policies in shaping the trajectory of 2025 depends on the restoration of institutional reliability and the sustainability of the disinflation process. In this context, it is emphasized that structural reforms are essential for lasting stability.

Keywords: Economic Stability, Monetary Policy, Fiscal Discipline, Turkish Economy, Inflation, Structural Reforms.

1. GİRİŞ

Ekonomik istikrar, bir ulusal ekonominin temel makro değişkenlerinde (enflasyon, büyüme, işsizlik, cari denge) optimal düzeyde ve sürdürülebilir bir dengeyi ifade eder. Bu denge, yatırım, tasarruf ve tüketim kararlarının rasyonel bir temelde alınabilmesi için elzemdir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomi politikası tarihi, büyük ölçüde "yüksek kronik enflasyon ve dış finansman bağımlılığı gibi yapısal zorluklarla mücadele etmek zorunda kalmıştır" (Yıldırım, 2001, s. 1).

Bu makale, Türkiye deneyimini tarihsel bir kesitle (1923–2025) ele alarak, istikrarı sağlama ve sürdürme yolculuğunu, uygulanan farklı politika yaklaşımları bağlamında akademik bir derinlikle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel amacı, Türkiye deneyiminin istikrar politikaları açısından hem başarılarını hem de kalıcı istikrarın önündeki yapısal ve siyasi engelleri, 2025 yılı gelişmeleri ışığında ortaya koymaktır. Makale, kronolojik ve tematik olarak istikrar politikalarının evrimini inceleyecek ve son bölümde sürdürülebilirliğin önündeki yapısal ve politik engelleri tartışacaktır.

Bu doğrultuda araştırmanın temel sorusu, "Türkiye'de sürdürülebilir ekonomik istikrarı belirleyen makroekonomik, yapısal ve kurumsal dinamikler nelerdir?" biçiminde tanımlanmıştır. Bu soru, Türkiye ekonomisinin tarihsel süreçte karşılaştığı dalgalanmaların ardındaki temel belirleyicileri ortaya koymayı ve bu belirleyicilerin politika tercihleri üzerindeki etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır (Karagöz ve Ergün, 2010; Akan vd., 2008).

Çalışmanın temel hipotezi ise, ekonomik istikrarın sürdürülebilirliğinin, para ve maliye politikaları arasındaki eşgüdüm ile kurumsal güven düzeyine bağlı olduğu yönündedir. Buna göre, politika koordinasyonunun sağlandığı ve kurumsal çerçevenin güçlü olduğu dönemlerde ekonomik istikrarın daha uzun süreli ve kalıcı hale geldiği varsayılmaktadır (Boratav, 2006).

2. TÜRKİYE EKONOMİK İSTİKRAR ARAYIŞI: TARİHSEL DÖNÜŞÜMLER

Türkiye'nin ekonomik istikrar arayışı, tarihsel süreçte ulusal ve küresel ekonomik koşullara yanıt veren, birbirini takip eden farklı kalkınma paradigmalarına paralel olarak çeşitli aşamalardan geçmiştir (Boratav, 2006). Makroekonomik istikrarsızlığın kökenleri, bu dönemlerdeki yüksek enflasyon, dış finansman bağımlılığı ve kronikleşen cari işlemler açığı gibi temel yapısal sorunlara dayanmaktadır (Karagöz ve Ergün, 2010).

2.1. Erken Cumhuriyet Dönemi ve Kuruluşun İstikrar Çabaları (1923–1938)

Atatürk dönemi, savaştan yeni çıkmış, sermaye birikimi zayıf bir ekonominin yeniden inşası çabalarına sahne olmuştur (Tezel, 2015). Bu dönemde istikrar hedefi, mali disiplin ve sabit kur rejimi aracılığıyla korunmaya çalışılmıştır. Ayrıca 1930 Sanayi Planı gibi girişimler, üretim kapasitesinin artırılması ve ekonomik bağımsızlığın tesis edilmesine katkıda bulunmuştur (Tezel, 2015).

2.2. İthal İkamesi, Dış Bağımlılık ve Kronik Kırılmalar Dönemi (1950–1980)

Çok partili hayata geçişle birlikte, dış borca dayalı büyüme stratejisi hız kazanmıştır (Kazgan, 2018). Politik baskılar nedeniyle mali disiplin zayıflamış ve cari açık kalıcı hale gelmiştir (Parasız, 1998). 1973 petrol krizi sonrası enerji ithalatına bağımlılık, cari açık ve enflasyon üzerinde kalıcı baskı yaratmıştır (Parasız, 1998). Bu dönem, ekonomik istikrarsızlığın kurumsal ve yapısal nedenlerle kökleştiği bir dönem olarak öne çıkmaktadır.

2.3. Serbestleşme ve Finansal İstikrarsızlık Sarmalı (1980–2001)

24 Ocak 1980 kararlarıyla başlayan neoliberal dönüşüm, sermaye hareketlerinin serbestleşmesiyle finansal piyasalara entegrasyonu artırmıştır (Yentürk, 2005). Ancak bu entegrasyon, gerekli kurumsal denetimle desteklenmediği için, 1990'larda ardı ardına gelen finansal krizlere ve hiperenflasyona neden olmuştur (Kaminsky ve Reinhart, 1999). Bu süreçte finansal serbestleşme, makroekonomik istikrar sağlanmadan gerçekleştirildiği için krizlere zemin hazırlamıştır (Boratav, 2006).

2.4. Kurumsal Çıpların Güçlenmesi ve Makroekonomik İyileşme (2001–2007)

2001 finansal krizinin ardından hayata geçirilen "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" çerçevesinde, Merkez Bankası bağımsızlığı ve enflasyon hedeflemesi gibi köklü reformlar uygulanmıştır (Öge Güney ve Ceylan, 2014). Bu reformlar sayesinde 2002-2007 döneminde enflasyon tek hanelere düşmüştür (Cukierman vd., 1992). IMF destekli yapısal reformlar, para politikasının kredibilitesini artırmış ve istikrarın tesisine katkıda bulunmuştur (Cukierman vd., 1992).

2.5. Para Politikası Paradigmasında Değişim, İstikrar Kaybı ve Ortodoks Politikalara Dönüş (2008–2025)

2008 Küresel Finans Krizi sonrası, Türkiye ekonomisi küresel sermaye hareketlerindeki dalgalanmalara karşı daha kırılgan hale gelmiştir. 2008-2023 döneminde enflasyon hedeflemesi rejiminin temel ilkelerinden sapılmış ve kurumsal güven ciddi ölçüde zayıflamıştır (Günçavdı, 2020; İstanPol, 2022). Haziran 2023'ten itibaren ekonomi yönetiminde köklü bir paradigma değişimi yaşanmıştır. TCMB, ortodoks (geleneksel) politikalara dönüş yapmıştır. Bu dönemde temel hedef, sıkı para ve maliye politikalarının eşgüdümüyle dezenflasyon sürecini başlatmaktır (TCMB, 2024a; Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2024).

2025 yılı boyunca uygulanan sıkılaştırma politikalarının reel ekonomideki etkileri gözlemlenmiş; kredi ve iç talep büyümesinde yavaşlama yaşanmıştır. Para politikasının kararlılığı ve Orta Vadeli Program (OVP) hedeflerine uyum, kurumsal güvenin kısmen yeniden tesis edilmesine katkıda bulunmuştur (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2025). Ancak yüksek enflasyonun kalıcılığı ve beklentilerin tam uyumlu olmaması, dezenflasyon sürecinin sürdürülebilirliği için yapısal reformların mali disiplinle desteklenmesini gerektirmektedir (TCMB, 2025; Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2024).

2.6. Türkiye’de Ekonomik İstikrarın Dönemsel Özeti

Tablo 1. Türkiye’de Ekonomik İstikrar Politikalarının Dönemsel Özeti (1923–2025)

Dönem	Temel Politika	Enflasyon	Başarı/Kırılma	Kaynaklar
1923-1938	Sıkı mali disiplin	Düşük	İstikrar sağlandı	Tezel, 2015
1950-1980	İthal ikamesi	Yükseliyor	Kronik enflasyon	Kazgan, 2018
1980-2001	Serbestleşme	Hiperenflasyon	Finansal krizler	Yentürk, 2005
2001-2007	Enflasyon hedeflemesi	Tek haneli	Kurumsal kazanımlar	Öge Güney ve Ceylan, 2014
2008-2023	Geleneksel olmayan politikalar	Yüksek/Kontrolsüz	Kurumsal erozyon, güven krizi	Günçavdı, 2020
2024-2025	Ortodoks politikalara dönüş (sıkılaştırma)	Yüksek (yavaşlama başladı)	Paradigma değişimi, güvenin kısmen tesisi, sürecin devamı	TCMB, 2025; Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2024

Kaynak: Yazarın derlemesi, ilgili dönem rapor ve literatürü temel almıştır.

Tablo 1, Türkiye’de ekonomik istikrar çabalarının zamansal kırılmalarını göstermektedir. Sıkı mali disiplinin uygulandığı Erken Cumhuriyet dönemi (1923–1938) ile kurumsal reformların hayata geçirildiği 2001–2007 dönemi, enflasyonun kontrol altına alınması açısından başarılı istikrar dönemleri olarak öne çıkmaktadır. Buna karşın, ithal ikamesi (1950–1980) ve geleneksel olmayan politikalar (2008–2023) dönemleri ise, yükselen enflasyon ve kurumsal zayıflıklar nedeniyle istikrarın kaybedildiği dönemler olarak belirginleşmektedir.

3. EKONOMİK İSTİKRARI SÜRDÜRMEYE YÖNELİK POLİTİKALARIN ANALİZİ

Bu bölüm, Türkiye’de ekonomik istikrarı belirleyen temel faktörlerin para politikası, mali disiplin ve kurumsal güven açısından analizini sunmayı amaçlamaktadır. Sürdürülebilir istikrar, bu üç eksenin uyumlu ve koordineli yönetimi ile mümkün olmaktadır (Sargent ve Wallace, 1981). Türkiye ekonomisi özelinde, yüksek faiz oranları, döviz kuru baskısı ve finansal istikrarsızlık risklerinin önlenmesi için politika koordinasyonu kritik öneme sahiptir (Bozkurt ve Göğül, 2010).

3.1. Para Politikası Çerçevesi ve Güvenilirliğin Önemi

Merkez Bankası’nın temel görevi olan fiyat istikrarı, enflasyon hedeflemesi rejimi ile sağlanmaya çalışılmıştır (Öge Güney ve Ceylan, 2014). Kurumsal bağımsızlığın zayıfladığı dönemlerde fiyat istikrarının bozulduğu gözlemlenmiştir (İstanPol, 2022). Güvenilirlikteki erozyon, para politikasının enflasyonu kontrol etme yeteneğini azaltmakta, piyasa beklentilerini olumsuz etkilemektedir (Barro ve Gordon, 1983).

3.2. Maliye Politikası ve Para Politikası ile Koordinasyonu

Mali disiplin eksikliği, para politikasının hedeflerini baltalamakta ve uzun dönemde sürdürülemez bir yapı oluşturmaktadır (Akan vd., 2008). Genişletici maliye politikalarının kontrolsüz uygulanması, dışlama etkisi yoluyla istikrarsızlığı artırmaktadır (İktisat Politikası Açık Ders Malzemesi, 2024). Sürdürülebilir istikrar için, para ve maliye politikalarının araçları makroekonomik hedeflerle tam uyum içinde olmalıdır (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2024).

3.3. Yapısal Politikalar ve Dış Denge Sorunsalı

Ekonomik istikrarın kalıcı olması, yapısal reformlarla desteklenmelidir (Bayraktutan ve Arslan, 2009). Türkiye ekonomisinin kronik cari açık sorunu; düşük iç tasarruf, enerji bağımlılığı ve ihracatın ithalata yüksek bağımlılığı gibi yapısal sorunlardan kaynaklanmaktadır (Taymaz ve Voyvoda, 2022; Özek, 2024). Cari açığın kalıcı çözümü, yapısal reformlarla rekabet gücünü artırmak ve ithalat bağımlılığını azaltmak ile mümkündür (Karagöl ve Erdoğan, 2017).

3.4. Ampirik Çalışmaların Işığında İstikrarın Belirleyicileri Üzerine Sentez

Türkiye ekonomisinde istikrar politikalarının etkinliği, üç temel ekseninde değerlendirilmektedir: para politikası etkinliği, mali disiplin ve kurumsal güvenilirlik. Ampirik bulgular, parasal politikaların tek başına yeterli olmadığını, etkinliğin doğrudan mali disiplin ve kurumsal yönetime bağlı olduğunu göstermektedir (Akan vd., 2008).

Tablo 2. Türkiye Ekonomisinde Para Politikası, Mali Disiplin ve Kurumsal Güvenin Ekonomik İstikrar Üzerindeki Ampirik Etkileri

Politika Ekseni	Ampirik Etki/Bulgu	Destekleyen Kaynaklar
Para Politikası	Faiz ve para arzı, istikrarla anlamlı ilişkili; etkinlik, beklentilere ve güvene bağlıdır	Karagöz ve Ergün (2010), Demirhan (2013)
Mali Disiplin	Bütçe açığı ve cari açığı tetikler; enflasyon üzerinde belirleyici çipa rolü	Akan vd. (2008), Hazine ve Maliye Bakanlığı (2024)
Kurumsal Güven	Kurumsal erozyon, beklentileri bozarak kriz maliyetini artırır; politikaların etkinliğini sınırlar	Bayraktutan ve Arslan (2009), Cukierman vd. (1992), İstanPol (2022)

Kaynak: Yazarın derlemesi, ilgili dönem rapor ve literatürü temel almıştır.

Tablo 2, Ekonomik İstikrarın sağlanmasında para, maliye ve kurumsal güven üçgenindeki etkileşimleri ampirik literatür bağlamında özetlemektedir. Para Politikası, faiz ve para arzı değişkenleri üzerinden istikrarla anlamlı bir ilişki kursa da, etkinliğinin beklentilere ve güvene bağlı olduğu görülmektedir (Demirhan, 2013). Mali Disiplin, bütçe ve cari açıkları tetikleme nedeniyle enflasyon üzerinde belirleyici bir çipa görevi görmektedir (Akan vd., 2008). Son olarak, Kurumsal Güvenin zayıflaması, beklentileri bozarak politikaların etkinliğini sınırlamakta ve kriz maliyetlerini artırmaktadır (Cukierman vd., 1992). Bu bulgular, makroekonomik istikrarın sadece teknik araçlarla değil, politikaların güvenilirliği ile bütünleşik olarak ele alınması gerektiğini teyit etmektedir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Türkiye'nin 1923'ten 2025'e uzanan ekonomik istikrar arayışı, temelde makroekonomik göstergeler ile kurumsal çerçeve arasındaki etkileşimin belirleyici olduğu tekrarlayan döngülerden oluşmaktadır. Çalışmanın genel bulguları, ekonomik istikrarın salt para ve maliye politikası araçlarına indirgenemeyeceğini; kurumsal güven, yönetim kalitesi ve politika tutarlılığının bu sürecin asli belirleyicileri olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin tarihsel deneyimi, karşılaştırmalı iktisat literatürünün kurumsal kapasiteye verdiği önemle (North, 1990; Acemoğlu ve Robinson, 2012) bütünüyle uyumludur. Nitekim hem erken Cumhuriyet döneminde hem de 2001–2007 reform evresinde görülen nispeten istikrarlı makroekonomik performans, bu iki dönemin kurumsal bütünlük, mali disiplin ve koordineli politika uygulamaları açısından diğer dönemlere göre daha güçlü bir çerçeve sunmasıyla açıklanmaktadır.

Görmez ve Yiğit'in tarihsel analizinde de erken dönemde mali disiplinin büyümeyi sınırlı fakat öngörülebilir kıldığı; 2001 sonrası reformların ise merkez bankası bağımsızlığı ve yapısal dönüşümler yoluyla ekonomiye güven kazandırdığı açık biçimde ortaya konulmuştur.

Buna karşılık 1950–1980 ve özellikle 2008–2023 arasında Türkiye'nin istikrar arayışı, kurumsal bağımsızlığın aşınması, politika tutarlılığının zayıflaması ve mali disiplinin bozulması nedeniyle kırılğan bir zemine oturmuştur. Öniş (1992), Türkiye'de politik döngüselliğin ve popülist genişleme eğilimlerinin makroekonomik kırılğanlıkları derinleştirdiğini; birçok krizin bu yapısal sorunlar nedeniyle tetiklendiğini göstermektedir. Bu bulgu, Türkiye'de enflasyon ve kur şoklarının kurumsal güven erozyonu ile güçlü biçimde bağlantılı olduğunu vurgulayan son dönem analizlerle de örtüşmektedir. Nazlıoğlu, Tarakcı ve Kılıç'ın finansal ve makroekonomik serilerin kırılğan doğasını ortaya koyan bulguları, Türkiye'nin özellikle 1990'lar ve 2018 sonrası dönemde yapısal kırılmalara aşırı duyarlı olduğunu ve şokların kalıcı etkiler yarattığını göstermektedir. Böylece çalışmanın ulaştığı sonuçlar, Türkiye'nin tarihsel olarak “kurumsal güçlenme–kurumsal zayıflama” arasında salınan bir istikrar döngüsü içinde hareket ettiğini doğrulamaktadır.

Bu tarihsel arka plan ışığında, 2023 ortasında başlatılan ortodoks politikalara dönüş, yalnızca politika setinde bir değişim değil; aynı zamanda kurumsal mimariye yeniden yöneliş anlamında bir paradigma değişimine işaret etmektedir. Para politikasının sıkılaştırılması, mali disiplin yönündeki adımlar ve OVP'nin yeniden kurumsal çerçeveye entegre edilmesi sonucunda 2024–2025 döneminde piyasa beklentilerinde nispi bir iyileşme, ülke risk priminde düşüş ve rezerv birikiminde artış gözlenmiştir. Bununla birlikte, güncel dezenflasyon literatürü, yüksek ve kronik enflasyona sahip ekonomilerde kalıcı fiyat istikrarının yalnızca sıkı para politikasıyla sağlanamayacağını güçlü biçimde vurgulamaktadır (Reis, 2021; Woodford, 2003). Beklentilerin çıpalanması, maliye politikasının para politikasıyla tutarlı biçimde yürütülmesi ve kurumsal bağımsızlığın güçlendirilmesi özellikle kritik öneme sahiptir. Sargent ve Wallace (1981) ile Barro ve Gordon (1983)'un ortaya koyduğu mali baskınlık tartışması, Türkiye'nin son kırk yıllık deneyimiyle birebir uyumlu görünmektedir: Mali disiplin zayıf kaldığında para politikası etkinliğini kaybetmekte ve dezenflasyon süreci hızla kırılğanlaşmaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın sonuçları, 2025 itibarıyla gözlenen iyileşmenin henüz “istikrarın yeniden tesisi” aşamasında olduğunu; sürdürülebilir bir istikrarın ise daha kapsamlı ve kurumsal temelli bir dönüşüm gerektirdiğini göstermektedir. Dezenflasyon sürecinin 2026 ve sonrasında kalıcılık kazanabilmesi için üç temel koşul öne çıkmaktadır. İlki, enflasyon beklentilerinin güçlü bir kurumsal çerçeve ile tam olarak çıpalanmasıdır; zira Türkiye'de fiyatlamada davranışları hâlen geriye dönük endekslemeye dayanmaktadır (Dincer ve Eichengreen, 2014). İkincisi, mali disiplinin yalnızca dönemsel değil yapısal bir çerçeveye oturtulmasıdır; mali kurallar ve borç freni mekanizmaları olmaksızın mali disiplinin siyasal döngülere karşı kırılğan kalacağı bilinmektedir (Kopits ve Symansky, 1998; IMF Fiscal Affairs, 2022). Üçüncü koşul ise reel sektör ve dış dengeyi güçlendirecek yapısal reformlardır. İthal girdi bağımlılığı, enerji ithalatı ve düşük teknoloji yoğunluklu ihracat Türkiye'nin dış denge sorunlarının temelini oluşturmaktadır. Bu alanlarda dönüşüm gerçekleşmediği sürece kur ve enflasyon istikrarsızlığı riski kaçınılmaz biçimde devam edecektir (Taymaz ve Voyvoda, 2022; Özek, 2024).

Bu noktada finansal istikrar literatürünün sunduğu bulgular, tartışmayı daha geniş bir çerçeveye oturtmaktadır. Yüklediğiniz çevresel ekonomi çalışmalarında (Sancar et al., 2025; Topalcık ve Kırıkkaleli, 2024) finansal istikrarın yalnızca çevresel bozulmayı azaltmadığı; aynı zamanda kaynak tahsis etkinliğini artırarak makroekonomik istikrarı desteklediği gösterilmektedir. Finansal istikrar endeksindeki artışın çevresel ayak izini azalttığı bulgusu, daha verimli bir ekonomik yapının hem çevresel hem makroekonomik açıdan istikrar üretebildiğini ortaya koymaktadır. Türkiye özelinde bu durum, 2001 sonrası dönemde finansal istikrarın büyümeyi ve fiyat istikrarını aynı anda desteklediği; buna karşılık 2018 sonrası finansal baskılamının istikrarsızlığı derinleştirdiği gözlemleriyle de uyumludur.

Böylelikle finansal istikrar, enflasyon döngüsünü kırma, dış dengeyi yönetme ve kurumsal güveni pekiştirme süreçlerinin tamamlayıcı bir unsuru olarak öne çıkmaktadır.

Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'nin ekonomik istikrar mücadelesinin tarihsel olarak bir "kurumlar ve güven" meselesi etrafında şekillendiği açıkça ortaya çıkmaktadır. Doğru politika araçlarının etkinliği, bu araçların uygulandığı kurumsal zemin kadar güçlüdür. 2023–2025 dönemindeki dönüşüm, bu tarihsel çerçevede kritik bir fırsat penceresi sunmaktadır; ancak sürdürülebilir bir istikrar patikasına geçiş, politika kararlılığının, yapısal reform iradesinin ve kurumsal güçlenmenin devamlılığına bağlıdır. Türkiye'nin tarihsel döngüleri, kurumsal mimarinin güçlendirildiği ve politik tutarlılığın sağlandığı dönemlerde istikrarın hızla tesis edilebildiğini; buna karşılık kurumsal zayıflamanın yaşandığı evrelerde makroekonomik kırılganlıkların belirgin biçimde arttığını göstermektedir. Dolayısıyla önümüzdeki dönemde istikrarın kalıcı hâle gelmesi, yalnızca teknik bir ekonomi politikasının değil, bütüncül bir kurumsal restorasyon sürecinin başarısına bağlıdır.

5. ÖNERİLER

Türkiye'de sürdürülebilir ekonomik istikrarın sağlanabilmesi için politika alanlarının birbirinden bağımsız değil, bütüncül ve koordineli bir çerçevede ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda öncelikli olarak kurumsal yapının güçlendirilmesi kritik önem taşımaktadır; zira para politikasının etkinliği, uygulayıcı kurumların bağımsızlık ve kredibilite düzeyiyle doğrudan ilişkilidir. Merkez Bankası'nın hukuki ve operasyonel bağımsızlığının güçlendirilmesi, fiyat istikrarı hedefinin piyasa aktörlerince daha güçlü bir biçimde desteklenmesine imkân tanıyacaktır (Cukierman et al., 1992). Bu çerçevede para politikası iletişiminin sade, öngörülebilir ve tutarlı bir yapıya kavuşturulması da beklenti yönetiminin başarısı açısından önemlidir (Woodford, 2005). Kurumsal güvenin güçlenmesi için ekonomik yönetimde şeffaflık, hesap verebilirlik ve liyakat ilkelerinin yeniden tesis edilmesi gerekmektedir (North, 1990; Acemoğlu ve Robinson, 2012).

Bu kurumsal çerçeveyi tamamlayacak şekilde maliye politikasının da disiplinli, öngörülebilir ve kural-tabanlı bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Borç/GSYH ve bütçe açığı/GSYH oranlarına dayalı şeffaf bir mali kuralın benimsenmesi, mali politikanın kısa vadeli siyasi döngülerden arındırılmasına katkı sağlayacaktır (Kopits ve Symansky, 1998). Ayrıca kamuda harcama gözden geçirme mekanizmalarının güçlendirilmesi ve verimsiz teşvik, muafiyet veya harcama kalemlerinin azaltılması, mali alanı genişletecek ve dezenflasyon sürecinin maliye politikasıyla tutarlı biçimde ilerlemesine olanak verecektir. Böyle bir çerçeve, para politikasıyla eşgüdümü artırarak talep koşullarının kontrol altında tutulmasını mümkün kılacaktır.

Bununla birlikte ekonomik istikrarın yapısal bileşeni göz ardı edilmemelidir; zira Türkiye'de kronik cari açığın temelinde dışa bağımlı üretim yapısı, düşük katma değerli ihracat ve yüksek enerji ithalatı bulunmaktadır (Taymaz ve Voyvoda, 2022; Özek, 2024). Bu nedenle reel sektör politikalarının teknoloji odaklı üretim, dijital dönüşüm ve yenilik kapasitesinin artırılması yönünde yeniden tasarlanması gerekmektedir. Enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji yatırımlarının hızlandırılması, cari açığın yapısal bileşenlerini azaltırken dış şoklara karşı dayanıklılığı da artıracaktır. Yüksek katma değerli ihracatın artırılması ise hem büyüme potansiyelini hem de döviz pozisyonunu güçlendirerek uzun vadeli istikrar çerçevesine katkıda bulunacaktır.

Son olarak finansal istikrarın korunması, tüm bu politika alanlarının tamamlayıcı unsurudur. Makro ihtiyati politika setinin kredi genişlemesi, döviz pozisyon riskleri ve varlık fiyatlarındaki oynaklıkları dikkate alan bir çerçevede uygulanması gerekmektedir. Bankacılık sektörünün şoklara karşı dayanıklılığının artırılması için düzenli stres testleri, erken uyarı mekanizmaları ve risk izleme araçlarının güçlendirilmesi önem taşımaktadır. Tarihsel veriler, Türkiye'de finansal kırılganlıkların çoğu zaman politika uyumsuzluğu ve kurumsal zayıflıklarla birleştiğinde derinleştiğini göstermektedir (Görmez ve Yiğit, 2009)

Bu nedenle finansal istikrar, para ve maliye politikalarıyla uyumlu ve birbirini destekleyen bir çerçeve içinde ele alınmalıdır.

Tüm bu politika önerileri, Türkiye'nin uzun dönemli istikrar patikasına geçebilmesi için birbirini tamamlar niteliktedir. Kurumsal güvenin güçlendirilmesi, mali disiplinin kural-tabanlı hâle getirilmesi, reel sektörün yapısal dönüşümü ve finansal sistemin dayanıklılığının artırılması birlikte ele alındığında hem dezenflasyon sürecinin başarısı hem de sürdürülebilir büyüme dinamiklerinin yeniden tesis edilmesi mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

Acemoğlu, D. ve Robinson, J. A. (2012). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*, Crown Publishers, New Haven.

Akan, Y.; Arslan, İ. ve Kaynak, S. (2008). "Türkiye'de ekonomik istikrarı sağlamada maliye politikası uygulamaları (Bir ampirik çalışma: 1980–2006)", *Sosyo Ekonomi*, 7(7).

Barro, R. J. ve Gordon, D. B. (1983). "Rules, discretion and reputation in a model of monetary policy", *Journal of Monetary Economics*, 12(1):101-121.

Bayraktutan, Y. ve Arslan, İ. (2009). "Türkiye'de ekonomik istikrarsızlık kaynakları (1990–2008)", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1):199-213.

Boratav, K. (2006). *Türkiye iktisat tarihi, 1908-2009*, İmge Kitabevi, Ankara.

Bozkurt, C. ve Göğül, P. K. (2010). "Para ve Maliye Politikalarının Koordinasyonu", *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 2(2):27-44.

Cukierman, A.; Webb, S. B. ve Neyapti, B. (1992). "Measuring the independence of central banks and its effect on policy outcomes", *The World Bank Economic Review*, 6(3):353-398.

Demirhan, B. (2013). "Türkiye'de yeni yaklaşım çerçevesinde para politikalarının finansal istikrarı sağlama yönünde uygulanması", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2):567-589.

Dincer, N. ve Eichengreen, B. (2014). "Central bank transparency and independence: Updates and new measures", *International Journal of Central Banking*, 10(1):189-253.

Görmez, Y. ve Yiğit, S. (2009). *The economic and financial stability in Turkey: A historical perspective*, Central Bank of Turkey, Ankara.

Günçavdı, Ö. (2020). "Türkiye ekonomisinde istikrar arayışları ve siyaset", *İktisat ve Toplum Dergisi*, 11(4):55-72.

Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2024). *Orta Vadeli Program (2024–2026)*, Hazine ve Maliye Bakanlığı Yayınları, Ankara.

IMF. (2019). *Central bank governance—Country practices*, International Monetary Fund, Washington D.C.

İktisat Politikası Açık Ders Malzemesi. (2024). *Para ve maliye politikası* (Genel İktisat Eğitim Kaynağı). <https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=7783>.

İstanPol. (2022, 3 Ekim). *Merkez Bankası bağımsızlığı ve Türkiye tecrübesi* (Politika Notu).

Kaminsky, G. L. ve Reinhart, C. M. (1999). "The twin crises: The causes of banking and currency instability", *American Economic Review*, 89(3):473-500.

Karagöl, V. ve Erdoğan, M. (2017). "Türkiye Ekonomisinde Cari Açığın Belirleyicileri ve Cari Açığa Yönelik Politika Uygulamaları", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(4):1017-1034.

Karagöz, K. ve Ergün, S. (2010). "Türkiye'de ekonomik istikrarsızlığın kaynakları: Ekonometrik bir değerlendirme", *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15(2):169-185.

Kazgan, G. (2018). *Tanzimattan 21. yüzyıla Türkiye ekonomisi*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Kopits, G. ve Symansky, S. (1998). *Fiscal policy rules* (IMF Occasional Paper No. 162), International Monetary Fund, Washington D.C.

- Nazlioglu, S.; Tarakci, D. ve Kilic, E. (2024). “Nelson and Plosser revisited: macroeconomic and financial stability of Turkey”, *Empirical Economics*, 66(6):2557-2592.
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*, Cambridge University Press, New York.
- Öge Güney, P. ve Ceylan, İ. (2014). “Enflasyon hedeflemesi ve Türkiye deneyimi”, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32(1):143-164.
- Öniş, Z. (1992). “Redemocratization and economic liberalization in Turkey: The limits of state autonomy”, *Studies in Comparative International Development*, 27(2):3-23.
- Özek, Y. (2024). “Türkiye’de cari işlemler açığı sorunu”, *The Journal of Turk-Islam World Social Studies*, 2(5):213-224.
- Özsağiroğlu, A. (2015). “Ekonomide güven faktörü”, *Acar Index*. <https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423879290.pdf>.
- Parasız, İ. (1998). *Türkiye ekonomisi 1923’ten günümüze iktisat ve istikrar politikaları*, Ezgi Kitapevi, Bursa.
- Reis, R. (2021). “Losing the inflation anchor”, *Brookings Papers on Economic Activity*, 2021(2):307-361.
- Sancar, C.; Akbaş, Y. E.; Suluk, S.; Atay Polat, M. ve Aslan, A. (2025). “The Impact of Financial Stability, Globalization, and Economic Stability on Ecological Footprint From the Perspective of EKC Hypothesis: New Evidence From a Fourier Panel Data Analysis for BRICS-T Countries”, *Sustainable Development*.
- Sargent, T. J. ve Wallace, N. (1981). “Some unpleasant monetarist arithmetic”, *Federal Reserve Bank of Minneapolis Quarterly Review*, 5(3):1-17.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2025). *Yıllık Ekonomik Rapor 2025*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/10/Yillik-Ekonomik-Rapor-2025.pdf>.
- Taymaz, E. ve Voyvoda, E. (2022). “Türkiye ekonomisinde dış ticaret, cari denge ve yapısal dönüşüm”, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 49(3):967-1004.
- TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası). (2024a). *Enflasyon Raporu (IV), 2024*, TCMB Yayınları, Ankara.
- TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası). (2025). *Enflasyon Raporu (I-III), 2025*, TCMB Yayınları, Ankara.
- Tezel, Y. S. (2015). *Cumhuriyet dönemi iktisat tarihi (1923–1950)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Topalcık, O. ve Kirikkaleli, D. (2024). “Financial stability and environment degradation in Turkey: evidence from fourier ARDL approach”, *Frontiers in Environmental Science*, 12:1420019.
- Woodford, M. (2003). *Interest and prices: Foundations of a theory of monetary policy*, Princeton University Press, Princeton.
- Woodford, M. (2005). “Central bank communication and policy effectiveness”, *NBER Working Paper No. 11898*.
- Yentürk, N. (2005). *Körlerin yürüyüşü: Türkiye ekonomisi ve 1990 sonrası krizler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, O. (2001). *Kura dayalı istikrar politikası: Teori ve ülke uygulamaları* (Uzmanlık Tezi), Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Ankara